

Aleg 1110 Sprawozdanie

Komisji reform agrarnych w przedmiocie wniosku posła Stefczyka i tow.
w sprawie wydania krajowej ustawy o zawodowej organizacji rolników.

Wysoki Sejmie!

I. Potrzeba reformy organizacji rolniczych nie pierwszy raz stanowi przedmiot obrad Sejmu krajowego. Od 40-tu z górą lat wychodzą z kół rolniczych żądania oparcia organizacji rolniczych interesów na podstawie ustawowej. Pierwsi inicjatorowie tej sprawy (St. Polanowski, Józef Badeni) mając przed oczyma zdobycze sfer handlowych, które w okresie panującego liberalizmu zdolały uzyskać ustawowe przedstawicielstwo swoich interesów i wyposażać je trwale w potrzebne środki materalne, pragnęli dla organizacji rolniczych uzyskać podobne oparcie ustawowe i niezależność finansową przez utworzenie Izb rolniczych w drodze ustawy krajowej.

Przygotowanie a następnie wydanie ramowej ustawy państwowej o zawodowych stowarzyszeniach rolniczych wywołało w kraju żywy oddźwięk, którego konkretnym wyrazem był opracowany przez Dra J. Hupkę projekt ustawy krajowej o Izbach rolniczych jako krajowych zawodowych stowarzyszeniach rolniczych.

W ciągu ostatnich czterech lat żądanie reformy zatoczyło tak szerokie kręgi, że nie ma dziś poważnej grupy rolników, któraby potrzeby reformy nie uznawała. Inicjatywa poselska pp. Marszałkowicza i Tow., oraz Dra Stefczyka i Tow. wprowadziła sprawę przed forum Sejmu, który przekazał sprawę Komisji dla reform agrarnych.

II. Spełniając polecenie Wysokiego Sejmu z dnia 13. października 1909 Komisya pozwala sobie podnieść jako główne motywy reformy:

1. Rolnictwo naszego kraju nie posiada dotąd oficjalnego zastępstwa swoich interesów w obec władz państwowych i krajowych. Faktycznie spełniają to zadanie dwie główne krajowe korporacje rolnicze, które obejmują swoją działalnością ogół ludności rolniczej i wszystkie kierunki wytwórstwa rolniczego, c. k. gal. Tow. gospodarskie we wschodniej, a c. k. Towarzystwo rolnicze krakowskie w zachodniej części kraju. To jednak nie wystarcza. Władze bowiem nie mając obowiązku zapytywania tych korporacji o zdanie, nie zawsze zasięgają ich opinii i nie zawsze się nią powodują. Skutkiem tego liczne sprawy dotyczące rolnictwa bywają załatwiane bez względu na zapatrywania interesowanych, a czasem wbrew ich zapatrywaniom. Przyznać należy, że uwzględnieniu tych zapatrywań staje czasem na przeszkodzie niezgodność opinii wydawanych przez dwa równorzędne

czynniki. Dla osiągnięcia jednolitości odbywano wprawdzie wspólne konferencje w t. zw. Centralnym Wydziale Stowarzyszeń rolniczych, skoro jednak uchwały Centr. Wydziału są jedynie nieobowiązującą dyrektywą dla poszczególnych korporacji i skoro z biegiem czasu powstały nowe korporacje rolnicze, które do Centr. Wydziału zupełnie nie należą i poza nim zabierają głos w sprawach rolniczych, przeto utworzenie naczelnego krajowego organu dla przedstawicielstwa i obrony interesów rolniczych jest prostą konsekwencją wspólnego wszystkim rolnikom kraju pragnienia, aby życzenia i potrzeby ludności rolniczej były w jak najszerzej mierze uwzględniane, a obrona interesów rolniczych jak najskuteczniejsza. Chodzi przytem o to, aby najważniejsza w kraju dziedzina pracy wytwórczej o ile możliwości była uchronioną od namiętności walk politycznych.

2. Jak długo c. k. galicyjskie Towarzystwo Gospodarskie i c. k. rolnicze krakowskie wyłącznie rozwijały działalność zawodową rolniczą, to ze względu na terytoryalny podział zakresu ich działania, starcia wzajemne były wykluczone mimo różnic w sposobach i w szczegółach działania nie zachodziła obawa, żeby ludności rolniczej, niedosć krytycznie jeszcze oceniającej podawane jej wskazówki i rady, nasuwały się wątpliwości co do motywów tych różnic a w następstwie co do trafności i skuteczności udzielonych pouczeń. Gdy jednak z powstaniem dalszych korporacji rolniczych na tem samem terytoryum i w tej samej dziedzinie, zaczęły pracować różne czynniki, to jedynie od wspólnego ich porozumienia zawisła tak pożądana jednolitość działania i wykluczający starcia podział pracy. Wobec przybywania coraz to nowych organizacyi rolniczych wspólne ich porozumienie staje się coraz trudniejsze, żeby nie rzec niemożliwe, a dotychczasowe już doświadczenia uzasadniają obawę wzajemnej konkurencji, jeśli nie kolizji, co skuteczność pracy nad podniesieniem zawodowem i gospodarczem najliczniejszej warstwy rolniczej włościańskiej w wysokim stopniu utrudnia. Koniecznem więc okazuje się stworzenie naczelnego regulatora podziału pracy i kontrolora jej kierunku oraz wydajności.

3. Nie małą przeszkodą w sprawności obecnych organizacyi rolniczych jest zawiły tok instancyj, przez które przechodzić muszą sprawy rolnicze. Władze państwowe i krajowe oraz utworzone przy nich liczne ciała doradcze, stanowią zbyt długi łańcuch. Zmniejszenie liczby jego ogniw i scentralizowanie spraw rolniczych całego kraju w jednym organie, skróci odległość między czynnikiem występującym z inicjatywą, a ozyznikiem w tej inicjatywie rozstrzygającym; między organem dającym dyrektywę, a organem wykonawczym a zarazem w funkcyonowanie całego aparatu zaprowadzi niezbędną ciągłość i konsekwencję.

III. Komisya przystępując do skonstruowania wniosku, rozpatrzyła dokładnie tak projekty reformy przekazane sobie przez Wysoki Sejm, jako też inne, które się później wyłoniły.

1. Najdalej idący projekt Dra Stefczyka obejmował gruntowną zmianę organizacyi rolniczych we wszystkich stopniach organizacyi, a więc miejscowych, powiatowych i krajowych, jednak przeciw nałożeniu na ogół rolników obowiązku należenia do stowarzyszeń zawodowych, oraz obowiązku materyalnych świadczeń na rzecz tych stowarzyszeń, jako też konstrukcyi zarządów powiatowych i zarządu krajowego tych stowarzyszeń oświadczyła się większość istniejących korporacyi rolniczych, oraz większość opinii rolniczej kraju. Komisya przeto uznając grunt do takiej reformy za niedostatecznie przygotowany, nie mogła przyjąć projektu Dra Stefczyka za podstawę swoich wniosków.

2. Podnoszona przez Koła ziemiańskie unifikacya c. k. galic. Towarzystwa gospodarskiego, c. k. Towarzystwa rolniczego w Krakowie i Towarzystwa Kółek rolniczych nie może być przeprowadzona w drodze ustawy krajowej, gdyż zależy wyłącznie od woli samych Towarzystw.

3. Pozostała przeto, jako jedynie możliwa, droga utworzenia krajowej kolegiatnej władzy agrarnej jako organu administracyi rolniczej w kraju, z prawem wyłącznego zastępstwa interesów rolniczych wobec władz rządowych i autonomicznych, z prawem rozdziału subwencyj państwowych i krajowych na popieranie rolnictwa w kraju przeznaczonych i z prawem kontroli nad działalnością korporacyj rolniczych.

Co do składu i sposobu powoływania członków tego kolegium wyłoniła się pewna różnorodność zapatrywań tak, że zamieszczony poniżej projekt Rady kultury krajowej przedstawia się jako wynik kompromisu, w którym każdy kierunek uwzględniony został o tyle, o ile całość na tem nie ucierpiała. Kompromisowy charakter projektu ujawnia się w szczególności w postanowieniach o składzie Rady ze względu na narodowość (§. 1. lit. a, c, d, e, h), o zawodowych związkach rolniczych (§. 8. l. 3.), i o powiatowych związkach rolniczych (§. 16. i 17.).

Nadto na wypadek wspomnianej wyżej unifikacyi towarzystw rolniczych zaznacza Komisya, że postanowienia dotyczące składu Rady kultury krajowej rozumie w ten sposób, iż w razie połączenia się dwóch lub więcej Towarzystw rolniczych, uprawnionych do wyboru członków Rady kultury krajowej, nowopowstałe Towarzystwo będzie wybierać tę ilość członków, jaka ustawą przyznana jest łączącemu się towarzystwom z tymi samymi obowiązkami, jakie ustawa co do wyboru członków Rady kultury krajowej na te Towarzystwa nakłada.

IV. Przy konstrukeyi nowego projektu kierowała się Komisya następującemi wytycznemi:

1. Rada kultury krajowej ma objąć sama jedynie zadania, których spełnianie przez wspólny organ krajowy jest konieczne. Zakres przeto działania obecnych korporacyi rolniczych uszczuplony zostanie tylko co do zastępstwa interesów agrarnych, rozdziału subwencyi i kontroli nad innemi Towarzystwami. Właściwa przeto praca nad krzewieniem wiedzy zawodowej i popieraniem produkeyi zwierzęcej i roślinnej pozostanie nadal w ręku Towarzystw rolniczych.

2. Rada kultury krajowej jest ciałem jednolitem bez podziału na sekeye narodowościowe. Podział bowiem taki, jak uczy przykład zachodnich krajów koronnych, stworzyłby dwa wrogie, przeciw sobie stojące obozy i skazywałby z góry wszystkie sprawy rolnicze na traktowanie pod kątem widzenia walki narodowej. Natomiast zastrzeżono w Radzie odpowiednią ilość miejsc dla członków narodowości ruskiej. Komisya wogóle wychodzi z zapatrywania, że w organizacyi interesów zawodowych rolniczych jedynym możliwym miernikiem jest siła tych interesów a nie inny jakikolwiek wzgląd.

3. Utworzenie Rady kultury krajowej nie zamyka ani nie przesądza kierunku dalszej pracy nad reformą organizacyi rolniczych w różnych stopniach organizacyjnych.

4. Tymi samymi względami na siłę i kulturę gospodarstw kierowała się Komisya przy rozdziale miejsc między większą a mniejszą własność, tam gdzie rozdział ten jest z góry unormowany (§. 1. lit. a).

5. Przewidziane w §. 16. i 17. powiatowe związki rolnicze bynajmniej nie są wpływem dążności do osłabienia istniejących towarzystw rolniczych. Będą one organami Rady kultury potrzebnymi do wykonywania w powiatach tych czynności z ramienia Rady, które wymagają znajomości stosunków miejscowych, jak kontrola zużycia subwencyi (§. 8. l. 5.), nadzór nad zakładami oddanymi opiece Rady kultury krajowej (§. 8. l. 4.) i t. p.

V. Przedkładając niniejsze sprawozdanie, Komisya reform agrarnych wnosi:

Wysoki Sejm raczy uchwalić załączony % projekt ustawy.

Przewodniczący:

Sękowski.

Sprawozdawca:

Czecz.

U s t a w a

z dnia . . . . . o Radzie kultury krajowej dla Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem.

Za zgodą Sejmu Mojego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem postanawiam, co następuje:

I.

Organizacya Rady kultury krajowej.

§. 1.

Rada kultury krajowej ma swoją siedzibę we Lwowie i składa się z 32 członków, z których 8 narodowości ruskiej, a mianowicie:

a) z 11 członków wybranych przez Sejm krajowy, z których czterech wybierają posłowie z kuryi wielkiej posiadłości ziemskiej, jednego posłowie z kuryi miast i Izb handlowych i przemysłowych, a sześciu posłowie z kuryi gmin wiejskich; między tymi sześcioma członkami Rady kultury krajowej dwóch narodowości ruskiej;

b) z trzech członków zamianowanych na wniosek Namieśtnika przez Ministra rolnictwa, z których jeden narodowości ruskiej;

c) z trzech członków zamianowanych przez Wydział krajowy, z których jeden narodowości ruskiej;

d) z czterech członków wybranych przez c. k. Galicyjskie Towarzystwo gospodarskie we Lwowie, z tych jeden narodowości ruskiej;

e) z czterech członków wybranych przez c. k. krakowskie Towarzystwo rolnicze, z których jeden ma należeć do grona nauczycielskiego studyum rolniczego przy Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie;

f) z czterech członków wybranych przez Towarzystwo Kółek rolniczych;

g) z dwóch członków wybranych przez krajowe rolnicze Towarzystwo gospodarskie „Silskyj Hospodar“;

h) z jednego członka wybranego przez krajowe rolnicze towarzystwo „Sojuz rolnyczyj“.

§. 2.

Członkami Rady kultury krajowej wychodzącymi z wyboru mogą być tylko osoby, które podług galicyjskich gminnych ordynacyi wyborczych posiadają bierne prawo wyborcze.

Mandat tych członków gaśnie, skoro utracą to bierne prawo wyborcze.

Członkami wybieranymi przez sejmową kuryę wielkiej własności i kuryę gmin wiejskich mogą być nadto tylko takie osoby, które posiadają własność rolniczą lub leśną, albo też pracują zawodowo na polu kultury krajowej.

Trzech członków oznaczonych w §. 1. ust. c) mianować będzie Wydział krajowy z grona osób odznaczających się na polu rolnictwa lub leśnictwa.

§. 3.

Zarówno członkowie Rady kultury krajowej, mianowani przez Ministerstwo rolnictwa, jak i członkowie mianowani przez Wydział krajowy pełnią swe obowiązki aż do ich odwołania przez Ministra rolnictwa, względnie przez Wydział krajowy.

§. 4.

Członków Rady kultury krajowej wymienionych w §. 1. pod e), f), g), h), wybierają statutem oznaczone zarządy odnośnych Towarzystw. Mandat tych członków gaśnie, skoro Towarzystwo przestanie prawomocnie istnieć.

§. 5.

Peryod wyborczy Rady kultury krajowej rozpoczyna się i kończy z peryodem wyborczym Sejmu.

Wybory przeprowadzone podczas peryodu wyborczego, ważne są tylko na pozostałą część tego peryodu.

§. 6.

Po upływie peryodu wyborczego lub w razie rozwiązania Sejmu, Rada kultury krajowej urzęduje dalej aż do nowego ukonstytuowania się.

§. 7.

Prezydyum Rady kultury krajowej składa się z Prezydenta i dwóch Wiceprezydentów.

Prezydenta mianuje Cesarz z grona członków Rady kultury krajowej na każdorazowy peryod wyborczy.

Dwóch Wiceprezydentów wybiera Rada kultury krajowej ze swojego grona na każdy peryod wyborczy a ich wybór wymaga zatwierdzenia Cesarza. W składzie Prezydyum Rady kultury krajowej ma być jeden z Wiceprezydentów narodowości ruskiej.

Prezydent przewodniczy Radzie kultury krajowej i zastępuje ją na zewnątrz, w razie przeszkody zastępuje go jeden z Wiceprezydentów.

II.

Zakres działania i tok czynności Rady kultury krajowej.

§. 8.

Zadaniem Rady kultury krajowej jest ochrona, popieranie i zastępstwo interesów kultury krajowej w kraju koronnym

Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem, o ile to nie należy do władz państwowych lub Wydziału krajowego.

W szczególności jest zadaniem Rady kultury krajowej:

1. udzielanie opinii i przedstawianie samoistnych wniosków Rządowi i Reprezentacyi kraju;
2. współdziałanie z Rządem i Reprezentacją krajową przy wszelkich zarządzeniach na rzecz kultury krajowej;
3. wspieranie działalności Towarzystw i Związków rolniczo-gospodarczych, zajmujących się zawodowo rozwojem rolnictwa w ogólności, lub jego poszczególnych działów albo też przemysłu rolniczego, oraz popieranie związkowej organizacji zawodowej rolników;
4. nadzór nad zakładami, które oddano jej opiece;
5. rozdzielanie subwencji udzielonych przez państwo lub kraj, stosownie do celów, dla których zostały przeznaczone, oraz ścisła kontrola użycia tych subwencyj.

§. 9.

Rada kultury krajowej załatwia sprawy kolegialnie pod przewodnictwem i kierownictwem Prezydenta.

Rada kultury krajowej ma odbywać zwyczajne posiedzenia raz na kwartał, a nadto zbiera się na nadzwyczajne, jeżeli Prezydent uzna to za potrzebne, albo jeżeli przynajmniej dziesięciu członków zażąda zwołania posiedzenia celem traktowania pewnych spraw.

Porządek dzienny każdego posiedzenia ma ułożyć Prezydent i udzielić go Namiestnikowi i Wydziałowi krajowemu przynajmniej na dwa dni przed posiedzeniem.

Uchwały jak również wszystkie publikacye Rady kultury krajowej będą przedkładane Namiestnikowi i Wydziałowi krajowemu.

§. 10.

Rada kultury krajowej jest organem obradującym i uchwalającym. Organem wykonawczym jest stały Wydział, wybierany z jej grona na czas trwania peryodu wyborczego.

§. 11.

Wydział składa się z Prezydenta, dwóch Wiceprezydentów i czterech przez Radę kultury krajowej z jej grona wybranych członków, z których jeden ma być narodowości ruskiej.

Dla każdego członka Wydziału z wyjątkiem Prezydenta wybiera się zastępcę, który wstępuje w prawa i obowiązki członka na czas trwania przeszkody w urzędowaniu członka.

§. 12.

Wydział zbiera się na posiedzenie z reguły raz na miesiąc, oprócz tego w razie potrzeby wskutek zwołania przez Prezydenta, albo jeżeli przynajmniej dwóch członków tego zażąda.

§. 13.

Do ważności uchwał potrzeba w Radzie kultury krajowej obecności więcej niż połowy, w Wydziale obecności pięciu członków uprawnionych do głosu. Uchwały zapadają bezwzględną większością głosów, w razie równości głosów rozstrzyga głos Prezydenta, który oprócz tego wypadku nie głosuje.

§. 14.

Celem wyjaśnienia poszczególnych spraw fachowych może Rada kultury krajowej lub jej Wydział zasięgać zdania rzeczoznawców, albo też przybrać ich do swych obrad z głosem doradczym.

§. 15.

Załatwienie pewnych spraw poza siedzibą Rady kultury krajowej może Wydział poruczyć istniejącym Towarzystwom i Związkom rolniczo-gospodarczym, albo też ustanowionym przez się delegatom.

§. 16.

Na wniosek lub za zgodą Rady powiatowej może Rada kultury krajowej po wysłuchaniu opinii krajowych Towarzystw rolniczych, działających w powiecie, zorganizować powiatowy Związek rolniczy, który jest organem Rady kultury krajowej, powołanym do wykonywania zarządzeń, dotyczących spraw rolniczych w obrębie odnośnego powiatu autonomicznego.

Zadaniem powiatowego Związku rolniczego jest nadto współdziałanie z krajowymi Towarzystwami i instytucjami rolniczymi jakoteż Reprezentacją powiatową w jej zakresie działania, dotyczącym spraw kultury krajowej.

§. 17.

W skład powiatowego Związku rolniczego ma wejść pięciu delegatów Rady powiatowej i trzech do pięciu delegatów krajowych Towarzystw rolniczych, działających w powiecie.

Rada powiatowa wybiera delegatów do powiatowego Związku rolniczego w ten sposób, że dwóch delegatów wybierają członkowie Rady powiatowej z kuryi gmin wiejskich, dwóch delegatów członkowie z kuryi większej posiadłości ziemskiej, a jednego ogół członków Rady powiatowej. Wybrany może być każdy właściciel, dzierżawca lub użytkowca posiadłości rolniczej, położonej w obrębie powiatu, mający według galicyjskich gminnych ordynacyj wyborczych bierne prawo wyborcze z tem nadto zastrzeżeniem, że ogół członków Rady powiatowej wybiera delegata tylko z grona zawodowych rolników.

Rada kultury krajowej wyda bliższe postanowienia co do składu powiatowych Związków rolniczych i orzeknie w każdym wypadku z osobna, które Towarzystwa rolnicze i w jakim stosunku są uprawnione do wyznaczania swoich delegatów do powiatowego Związku rolniczego.

§. 18.

Przepisy, potrzebne do prawidłowego toku czynności Rady kultury krajowej i jej Wydziału uchwala Rada kultury krajowej w formie regulaminu, który wymaga zatwierdzenia Namiestnika w porozumieniu z Wydziałem krajowym.

§. 19.

Czynności biurowe Rady kultury krajowej i jej Wydziału załatwia Sekretaryat, który składa się z potrzebnej ilości fachowo wykształconych urzędników i sił pomocniczych.

Etat urzędników systemizuje Sejm, a systemizowane miejsca obsadza Prezydium Rady kultury krajowej.

Personal Sekretaryatu podlega w stosunku służbowym Prezydentowi Rady kultury krajowej, zresztą postanowieniom organizacyjnym służby krajowej. Prowadzenie ksiąg manipulacji kasowej załatwia buchalterya krajowa, względnie kasa krajowa.

§. 20.

Członkowie Rady kultury krajowej mają prawo żądać zwrotu wydatków połączonych z ich urzędowaniem, nadto pobierają członkowie Rady kultury krajowej, o ile nie są delegowani przez Ministra rolnictwa, dyety za udział w posiedzeniach Rady kultury krajowej. Bliższe postanowienia w tym kierunku jako też postanowienia o wynagrodzeniu członków Wydziału uchwała Sejm krajowy.

§. 21.

Koszta połączone z urzędowaniem Rady kultury krajowej pokryte będą z funduszu krajowego. Rada kultury krajowej ma corocznie przesłać swój preliminarz jako też zamknięcie rachunków za ubiegły rok Wydziałowi krajowemu celem przedłożenia go Sejmowi. Ostateczna decyzja o preliminarzu jako też przyjęcie zamknięcia rachunków należy do Sejmu.

§. 22.

Wykonanie niniejszej ustawy poruczam Memu Ministrowi rolnictwa i spraw wewnętrznych.
